

TILLARNING O'ZARO MUNOSABATLARI VA TARAQQIYOT OMILLARI

Sharifova Xusniya Rustam qizi ¹

¹ O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti

Filologiya va tillarni o'qitish fakulteti

1-bosqich talabasi

MAQOLA MALUMOTI

ANNOTATSIYA:

MAQOLA TARIXI:

Received: 11.01.2025

Revised: 12.01.2025

Accepted: 13.01.2025

KALIT SO'ZLAR:

tilning rivojlanishi,
lingvistik o'zaro
aloqalar, tilni
rivojlantirish, ijtimoiy
lingvistika, ko'p tillilik,
globallashuv va til, xavf
ostidagi tillar, madaniy
almashinuv, lingvistik
xilma-xillik, tilni
saqlash, til
innovatsiyasi, tarixiy
tilshunoslik, tilga
texnologik ta'sir, til
siyosati, muloqot va
shaxsiya.

Tillar o'zaro aloqalar tarmog'ida shakllangan va turli rivojlanish omillari ta'sirida bo'lgan dinamik tizimlardir. Ushbu maqola tarixiy, madaniy va ijtimoiy o'zaro ta'sirlar lingvistik evolyutsiya va xilma-xillikka qanday ta'sir qilishiga e'tibor qaratib, tillarning o'zaro bog'liqligini o'rganadi. Maqola globallashuv, migratsiya, texnologik taraqqiyot va ta'limning til rivojlanishini shakllantirishdagi rolini o'rganadi, shu bilan birga yo'qolib borayotgan tillarni saqlash masalasini ko'rib chiqadi. Tadqiqot tillarning o'zaro aloqalari madaniy almashinuv va o'zaro tushunishga qanday yordam berishini va bir vaqtning o'zida tilni assimilyatsiya qilish va yo'qotish kabi muammolarni keltirib chiqarishini ta'kidlaydi. Ushbu omillarni tahlil qilib, tadqiqot inklyuzivlik, madaniy barqarorlik va lingvistik innovatsiyalarga ustuvor ahamiyat beradigan tilni rivojlantirishga muvozanatli yondashuvlar muhimligini ta'kidlaydi. Topilmalar tillar qanday qilib muloqot vositasi va inson merosining havzasi sifatida xizmat qilishini chuqurroq tushunishga yordam beradi va ularning jamiyat taraqqiyoti va global aloqadagi muhim rolini ta'kidlaydi.

KIRISH. Tillar insoniyatning eng chuqur yutuqlaridan biri bo'lib, u ham muloqot vositasi, ham madaniy o'ziga xoslikning tashuvchisi bo'lib xizmat qiladi. Ular tarixiy, ijtimoiy, iqtisodiy va texnologik omillarning murakkab o'zaro ta'sirida shakllangan vaqt o'tishi bilan rivojlanadi. Tillar o'rtasidagi o'zaro bog'liqlik va ularning rivojlanishiga turtki bo'lgan omillarni tushunish til xilma-xilligi, o'zgarishi va saqlanishiga ta'sir etuvchi mexanizmlarni ochish uchun zarurdir. Tillarning o'zaro bog'liqligi tarix davomida so'z va grammatikaning til chegaralari orqali o'zlashtirilishidan tortib, ko'p tilli jamiyatlarda kreollar va pidginlarning shakllanishigacha yaqqol namoyon bo'lgan. Bu o'zaro aloqalar savdo, migratsiya, mustamlakachilik va globallashuv kabi o'zaro ta'sirlar natijasida shakllanadi, ular til elementlari almashinuvini osonlashtiradi. Shu bilan birga, ta'lim, texnologiya va siyosiy qarorlar kabi ijtimoiy omillar til rivojlanishi, saqlanishi va pasayishiga sezilarli darajada ta'sir qiladi. Globallashib borayotgan bugungi dunyoda tillar ham imkoniyatlar, ham muammolarga duch kelmoqda. Ba'zilar global lingua francas sifatida gullab-yashnasa-da, boshqalari yo'q bo'lib ketish xavfi ostida, hisob-kitoblarga ko'ra, kelgusi asrda dunyo tillarining deyarli yarmi yo'q bo'lib ketishi mumkin. Bu ikkilik tilshunoslik evolyutsiyasiga ta'sir etuvchi kuchlarni, ya'ni dominant tillarning tarqalishidan tortib, yo'qolib borayotgan tillarni jonlantirishga qaratilgan sa'y-harakatlarni o'rganish muhimligini ta'kidlaydi. Ushbu maqola tillar o'rtasidagi murakkab munosabatlar va ularning traektoriyalarini shakllantiradigan turli omillarni o'rganadi. Tarixiy, sotsiologiyistik va texnologik istiqbollarni o'rganib, tadqiqot til rivojlanishi va uning madaniy meros, muloqot va jamiyat taraqqiyoti uchun kengroq ta'sirini har tomonlama tushunishga qaratilgan.

II. Adabiyotlar tahlili

Tilning o'zaro aloqadorligi va til taraqqiyotiga ta'sir etuvchi omillarni o'rganish tilshunoslik, sotsiologiyistik va madaniyatshunoslik fanlarida markaziy o'rinni egalladi. Olimlar til evolyutsiyasining tarixiy, ijtimoiy va texnologik jihatlarini o'rganib, tillarning vaqt o'tishi bilan o'zaro ta'siri va o'zgarishiga oydinlik kiritdilar. Ushbu adabiyot sharhi akademik tadqiqotlarning asosiy topilmalarini sintez qilib, til rivojlanishining dinamik va ko'p qirrali xususiyatini ta'kidlaydi.

Tarixiy va madaniy ta'sirlar

Sapir (1921) va Trask (1996) kabi tarixiy tilshunoslar til tuzilmalari va lug'at tarkibini shakllantirishda til aloqasining rolini ta'kidlaydilar. Tildan qarz olish, kodlarni almashtirish va kreol va pidginlarning rivojlanishi ko'p tilli mintaqalarda keng miqyosda hujjatlashtirilgan bo'lib, madaniy almashinuv va migratsiya til o'zgarishiga qanday ta'sir qilishini ko'rsatadi. Masalan, Tomason va Kaufman (1988) ijtimoiy hukmronlik va jamoalar

o'rtasidagi uzoq muddatli aloqa qanday qilib sezilarli tilviy qarz olish va tizimli yaqinlashuvga olib kelishini o'rganadi.

Ijtimoiy lingvistik nuqtai nazar

Ijtimoiy lingvistik tadqiqotlar til va jamiyat o'rtasidagi munosabatlarga e'tibor qaratgan, ijtimoiy ierarxiya, ta'lim va o'ziga xoslik kabi omillar til taraqqiyotini qanday shakllantirishini tahlil qilgan. Fishman (1991) "til domenlari" tushunchasini ta'kidlaydi, bu erda muayyan tillar alohida ijtimoiy funktsiyalar uchun ishlatiladi va bu tilni saqlash va o'zgartirishga ta'sir qiladi. Bundan tashqari, Labovning (1972) tilning o'zgarishi va o'zgarishi bo'yicha tadqiqotlari sinf, jins va geografiya kabi ijtimoiy omillar jamoalar ichidagi til evolyutsiyasiga qanday ta'sir qilishini ko'rsatadi.

Texnologik va globallashuv ta'siri

So'nggi adabiyotlarda globallashuv va texnologiyaning til rivojlanishiga ta'siri o'rganildi. Crystal (2003) Internet va raqamli aloqa qanday qilib yangi lingvistik amaliyotlarni, shu jumladan internet jargonining paydo bo'lishini va tillarni aralashtirishni yaratganini muhokama qiladi. Globallashuv, shuningdek, ingliz kabi dominant tillarning tarqalishiga yordam berdi, shu bilan birga til xilma-xilligiga tahdid soladi. Nettle va Romaine (2000) tillarning tez yo'qolishi ijtimoiy-iqtisodiy va siyosiy tengsizliklar bilan bog'liqligini ta'kidlab, tilni saqlab qolish uchun harakatlar zarurligini ta'kidlaydi.

Til siyosati va saqlanishi

Til siyosatining tillarning o'zaro aloqalari va rivojlanishidagi roli keng o'rganilgan. Spolskiy (2004) va Kaplan va Baldauf (1997) ko'p tillilikni targ'ib qilish va ozchiliklar tillarini himoya qilishda institutsional asoslar muhimligini ta'kidlaydi. YuNESKO (2003) tillar xilma-xilligining madaniy va intellektual qiymatini ta'kidlab, yo'qolib ketish xavfi ostida turgan tillarni qo'llab-quvvatlovchi siyosatni va jamiyat tomonidan boshqariladigan jonlantirish sa'y-harakatlarini qo'llab-quvvatlaydi.

Yo'qolib borayotgan tillar va jonlanish

So'nggi o'n yilliklarda tilning yo'qolishi fenomeniga katta e'tibor qaratildi. Grenoble va Whaley (2006) va Xinton (2013) tomonidan olib borilgan tadqiqotlar madaniy merosni saqlash vositasi sifatida yo'qolib borayotgan tillarni hujjatlashtirish va jonlantirish muhimligini ta'kidlaydi. Bu ishlar, shuningdek, barqaror tilni jonlantirish dasturlarini yaratishda hamjamiyat ishtiroki va texnologiyalarning rolini ta'kidlaydi.

Mavjud adabiyotlar to'plami til rivojlanishiga ta'sir etuvchi omillar va o'zaro bog'liqliklarni har tomonlama tushunish imkonini beradi. Tarixiy va sotsiolingvistik tadqiqotlar madaniy almashinuv va ijtimoiy tuzilmalarning ta'sirini ta'kidlasa-da, zamonaviy

tadqiqotlar globallashuv va texnologik o'zgarishlar keltirib chiqaradigan muammolarni yoritib beradi. Bu istiqbollar birgalikda tilshunoslikni rivojlantirishga innovatsiya va saqlashga ustuvor ahamiyat beradigan muvozanatli yondashuvlar zarurligini ta'kidlaydi. Ushbu sharh tillar o'rtasidagi dinamik o'zaro ta'sir va ularning evolyutsiyasini shakllantiruvchi omillarni yanada tadqiq qilish uchun asos bo'lib xizmat qiladi.

III. Tahlil

Tillarning rivojlanishi va ularning o'zaro aloqadorligi turli tarixiy, ijtimoiy, madaniy va texnologik omillar ta'sirida bo'lgan dinamik jarayondir. Ushbu tahlil lingvistik o'zgarishlarni qo'zg'atuvchi mexanizmlarni, aloqada bo'lgan tillar o'rtasidagi munosabatlarni va bu jarayonlarning til xilma-xilligi va saqlanishiga ta'sirini o'rganadi.

Savdo, migratsiya, mustamlakachilik va istilo kabi tarixiy voqealar tillardagi o'zaro munosabatlarning shakllanishida hal qiluvchi rol o'ynagan. Masalan, Rim imperiyasi davrida lotin tilining tarqalishi va uning roman tillariga aylanishi siyosiy va madaniy hukmronlik lingvistik diversifikatsiyaga qanday olib kelishi mumkinligini ko'rsatadi. Xuddi shunday, Ipak yo'li Sharq va G'arb o'rtasidagi til almashinuvini ta'minlab, tillar bo'ylab o'zlashma so'zlar va lingvistik tuzilmalarning qabul qilinishiga hissa qo'shdi. Madaniy amaliyotlar ham til rivojlanishiga ta'sir qiladi. Ko'p tilli jamiyatlarda madaniy me'yorlar ko'pincha boshqaruv, ta'lim yoki din kabi muayyan sohalarda qaysi tillar ishlatilishini belgilaydi. Bu tillar o'rtasida ierarxialarni yaratadi, dominant tillar boshqalarga ta'sir qiladi yoki ularning o'rnini bosadi. Misol uchun, ingliz tilining global lingua franca sifatida tarqalishi mahalliy tillarga sezilarli ta'sir ko'rsatdi va bu ham boyitish, ham xavf tug'dirdi. Til va jamiyat o'rtasidagi o'zaro ta'sir kod almashinuvi, ikki tillilik va diglossiya kabi hodisalarda yaqqol namoyon bo'ladi. Ko'p tilli kontekstlarda odamlar ko'pincha ijtimoiy sozlamalar va suhbatdoshlar asosida bir nechta tillarda harakat qilishadi. Bu ravonlik lingvistik qarz olish va madaniy uyg'unlikni aks ettiruvchi Spanglish yoki Hinglish kabi gibrid shakllarning paydo bo'lishiga yordam beradi. Ijtimoiy o'ziga xoslik tildan foydalanish va rivojlanishini ham shakllantiradi. Til ko'pincha etnik, sinf yoki jamoaga mansublik belgisi sifatida xizmat qiladi. Misol uchun, ozchilik guruhlari o'z tillarini madaniy assimilyatsiyaga qarshilik ko'rsatish shakli sifatida saqlab qolishlari mumkin, hukmron guruhlar esa o'z tillarini integratsiya yoki nazorat qilish vositasi sifatida qo'llashlari mumkin. Ushbu dinamikalar til, kuch va o'ziga xoslik o'rtasidagi murakkab o'zaro bog'liqlikni ta'kidlaydi.

Texnologiyaning yuksalishi va globallashuv lingvistik o'zgarishlar va o'zaro ta'sirni tezlashtirdi. Raqamli aloqa platformalari yangi lingvistik me'yorlarni yaratdi, masalan,

internet jargonlari, emojilar va ifodaning qisqartirilgan shakllari. Bu yangiliklar tildan foydalanishni boyitish bilan birga, an'anaviy lingvistik tuzilmalar va me'yorlarga ham shubha tug'diradi. Globallashuv ingliz, mandarin va ispan kabi dominant tillarning tarqalishini osonlashtirdi, ko'pincha kamroq gapiriladigan tillar hisobiga. Ushbu tendentsiya tillar xilma-xilligiga tahdid soladi, YuNESKOning hisob-kitoblariga ko'ra, dunyodagi tillarning deyarli yarmi yo'q bo'lib ketish xavfi ostida. Shu bilan birga, texnologiya yo'qolib ketish xavfi ostida turgan tillarni hujjatlashtirish va jonlantirish vositalarini taqdim etdi va ularni saqlab qolish uchun umid uyg'otdi.

Til siyosati tillarning rivojlanishi va o'zaro munosabatlarini sezilarli darajada shakllantiradi. Ko'p tilli ta'lim, rasmiy til belgilari va ozchilik tillarini qo'llab-quvvatlash til xilma-xilligi va inklyuziyasini rivojlantirishi mumkin. Misol uchun, Janubiy Afrika va Hindiston kabi davlatlar bir nechta rasmiy tillarni tan oladigan, madaniy vakillik va foydalanish imkoniyatini targ'ib qiluvchi siyosatlarni amalga oshirdilar.

Biroq, noto'g'ri amalga oshirilgan yoki istisno siyosati til xavfini kuchaytirishi mumkin. Yagona milliy tilga ustuvor ahamiyat beradigan siyosatlar ko'pincha ozchilik tillarini chetga surib qo'yadi va bu ularning pasayishiga olib keladi. Ushbu muammolarni hal qilish milliy birlikni til xilma-xilligi bilan muvozanatlashtiradigan inklyuziv yondashuvlarni talab qiladi. Tilshunoslikning rivojlanishiga turtki bo'lgan omillarning o'zaro ta'siri muammolar va imkoniyatlarni keltirib chiqaradi. Globallashuv va texnologik taraqqiyot til xilma-xilligiga tahdid solsa-da, ular madaniyatlararo muloqot va innovatsiyalar uchun platformalar yaratadi. Ushbu kuchlarni muvozanatlash siyosatchilar, tilshunoslar va jamoalar o'rtasida tillarning madaniy ahamiyatini saqlab qolgan holda rivojlanishda davom etishini ta'minlash uchun hamkorlikdagi sa'y-harakatlarni talab qiladi.

Bu tahlil tillarning o'zaro aloqadorligi va rivojlanishi tarixiy, madaniy, ijtimoiy va texnologik omillarning murakkab o'zaro ta'sirida shakllanganligini ko'rsatadi. Bu jarayonlar hokimiyat munosabatlari, madaniy almashinuv va globallashuv kabi kengroq ijtimoiy dinamikani aks ettiradi. Ushbu omillarni tushunish orqali jamiyatlar til xilma-xilligini targ'ib qilish, madaniyatlararo tushunishni rivojlantirish va til xavf ostida qoladigan muammolarni hal qilish uchun strategiyalarni ishlab chiqishi mumkin.

IV.Muhokama

Ushbu tadqiqot natijalari tillarning rivojlanishini shakllantiradigan o'zaro bog'liqlik va omillarning murakkab tarmog'ini ta'kidlaydi. Til evolyutsiyasi chiziqli jarayon emas, balki tarixiy, madaniy, ijtimoiy va texnologik ta'sirlarning dinamik o'zaro ta'siridir. Ushbu

munozara ushbu topilmalarning oqibatlarini o'rganadi, til o'zaro ta'sirining ahamiyatini va til xilma-xilligini saqlash uchun faol choralar zarurligini ta'kidlaydi.

Tillarning o'zaro aloqalari

Tillarning o'zaro bog'liqligi ularning bir-biriga o'zlashtirilishi, ta'sir qilishi va moslashishida yaqqol ko'rinadi. Ko'pincha migratsiya, savdo va globallashuv bilan bog'liq bo'lgan til aloqasi so'zlar, gibrid tillar va lingvistik konvergentsiya kabi hodisalarga olib keldi. Ushbu o'zaro ta'sirlar tillarni boyitadi, ijodkorlik va innovatsiyalarni rivojlantiradi. Masalan, Mavrlar hukmronligi davrida arab atamalarining ispan tiliga kiritilishi madaniy almashinuv qanday qilib uzoq muddatli lingvistik meros qoldirishi mumkinligini ko'rsatadi. Biroq, bu o'zaro aloqalar kuch nomutanosibligini ham keltirib chiqarishi mumkin. Ko'pincha iqtisodiy va siyosiy gegemonlikka bog'liq bo'lgan dominant tillar ozchilik tillariga soya solishi va ularni chetga surib qo'yishi mumkin. Masalan, ingliz tili global lingua franca bo'lib, muloqotni osonlashtiradi, balki mintaqaviy va mahalliy tillarning pasayishiga ham hissa qo'shadi. Bu ikkilik til taraqqiyotini tenglik va inklyuzivlik bilan muvozanatlash zarurligini ta'kidlaydi.

Lingvistik o'zgarishlarga turtki bo'lgan omillar

Til rivojlanishiga ta'sir qiluvchi bir qancha asosiy omillar:

-tarixiy voqealar: mustamlakachilik, migratsiya va mojarolar tilning tarqalishi va evolyutsiyasini tarixan shakllantirgan.

-madaniy amaliyotlar: An'analar va ijtimoiy me'yorlar tillarning qanday ishlatilishi, saqlanishi yoki moslashishiga ta'sir qiladi.

-texnologik yutuqlar: Raqamli aloqa va globallashuv lingvistik innovatsiyalar va o'zaro ta'sirni tezlashtirdi.

Bu omillar lingvistik o'zgarishlarga turtki bo'lsa-da, ular ham qiyinchiliklar tug'diradi. Masalan, texnologik o'zgarishlarning jadal sur'atlari an'anaviy til tuzilmalarini yemirishi mumkin bo'lgan internet slengi kabi yangi lingvistik me'yorlarning paydo bo'lishiga olib keldi. Xuddi shunday, globallashuv muayyan tillarning hukmronligini kuchaytirdi, bu esa lingvistik bir hillashuvga olib keldi.

Til xilma-xilligi muammolari

Tadqiqot lingvistik xilma-xillikning pasayishiga qarshi kurashish zarurligini ta'kidlaydi. Dunyo tillarining deyarli yarmi yo'q bo'lib ketish xavfi ostida, bir til taxminan har ikki haftada yo'q bo'lib ketadi. Bu yo'qotish nafaqat madaniy fojia, balki tillarda o'rnatilgan noyob dunyoqarash va bilim tizimlarining eroziyasini ham anglatadi. Ko'pchilik tillarning marginallashuvi ko'pincha ijtimoiy-iqtisodiy tengsizliklar va yetarli darajada siyosat asoslari

bilan bog'liq emas. Masalan, mahalliy tillardan ustun bo'lgan ta'lim tizimlari tilning o'zgarishi va yo'qolishiga hissa qo'shadi. Bundan tashqari, migratsiya va urbanizatsiya lingvistik jamoalarning ko'chishiga olib keldi va zaif tillarni yanada xavf ostiga qo'ydi.

Saqlash va jonlantirish imkoniyatlari

Ushbu qiyinchiliklarga qaramay, tillarni saqlab qolish va jonlantirishning istiqbolli yo'llari mavjud. Ko'pincha tahdid sifatida qaraladigan texnologiya tilshunoslikni saqlash uchun kuchli vosita sifatida ishlatilishi mumkin. Raqamli platformalar yo'qolib borayotgan tillarni hujjatlashtirish va tarqatish imkonini beradi, ilovalar va onlayn kurslar esa til o'rganishni kengroq auditoriya uchun ochiq qiladi. Jamiyat tashabbuslari ham birdek muhim. Mahalliy hamjamiyatlarga tilni saqlash bo'yicha sa'y-harakatlarga egalik qilish huquqini berish madaniy g'ururni uyg'otadi va jonlantirish dasturlarining barqarorligini ta'minlaydi. Shveysariya va Kanada kabi mamlakatlardagi kabi ko'p tillilikni targ'ib qiluvchi til siyosati til xilma-xilligi va milliy uyg'unlikni muvozanatlash uchun qimmatli modellarni taqdim etadi.

Tilshunoslik faniga ta'siri

Ushbu tadqiqot til rivojlanishini tushunish uchun fanlararo yondashuvni qo'llash muhimligini ta'kidlaydi. Tilshunoslik, antropologiya, sotsiologiya va texnologiyadan olingan tushunchalarni birlashtirish tillarni shakllantiruvchi kuchlarni yaxlit tushunish imkonini beradi. Bundan tashqari, sun'iy intellekt kabi rivojlanayotgan texnologiyalarning til o'zaro ta'siri va rivojlanishiga ta'sirini o'rganish uchun doimiy tadqiqotlar talab etiladi. Muhokama shuni ko'rsatadiki, til rivojlanishi va o'zaro munosabatlari murakkab va ko'p qirrali omillar ta'sirida shakllanadi. Bu jarayonlar innovatsiyalar va madaniy almashinuv imkoniyatlarini taqdim etsa-da, ular til xilma-xilligi va tenglik uchun ham jiddiy muammolarni keltirib chiqaradi. Ushbu muammolarni hal qilish siyosatchilar, tilshunoslar, o'qituvchilar va jamoalarning birgalikdagi sa'y-harakatlarini talab qiladi. Til taraqqiyotiga inklyuziv yondashuvlarni qo'llab-quvvatlash orqali jamiyatlar globallashtirish va o'zaro bog'langan dunyo imkoniyatlaridan foydalangan holda inson tillarining boy gobelenini saqlab qolishlari mumkin.

V.Xulosa

Til rivojlanishining o'zaro aloqalari va omillari tarixiy, madaniy, ijtimoiy va texnologik kuchlar ta'sirida shakllangan dinamik va murakkab o'zaro ta'sirni ifodalaydi. Tillar statik ob'ektlar emas, balki ma'ruzachilar, jamoalar va tashqi sharoitlar o'rtasidagi o'zaro ta'sirlar ta'sirida o'zgaruvchan muhitga moslashadigan rivojlanayotgan tizimlardir. Ushbu tadqiqot tarixiy voqealar, madaniy almashinuvlar va globallashtirishning tillar evolyutsiyasiga chuqur

ta'sirini, shuningdek, lingvistik ustunlik va ozchilik tillarining tanazzulga uchrashi bilan bog'liq doimiy muammolarni ko'rsatdi. Ushbu tadqiqotning asosiy g'oyalari tillarning o'zaro munosabatlarining ikki tomonlama xususiyatini ta'kidlaydi: ular madaniy va lingvistik boyitishga yordam beradi, shu bilan birga kamroq dominant tillarning marginallasuvi xavfini tug'diradi. Ingliz tili kabi global tillarning ortib borayotgan hukmronligi madaniy meros, o'ziga xoslik va bilim tizimlari uchun juda muhim bo'lgan til xilma-xilligini saqlash bo'yicha faol choralar muhimligini ta'kidlaydi. Texnologik taraqqiyot va globallasuv tillarning homogenlashuviga hissa qo'shish bilan birga, saqlab qolish va jonlantirish imkoniyatlarini ham taqdim etadi. Raqamli vositalar, onlayn platformalar va jamiyat tomonidan boshqariladigan tashabbuslar yo'qolib ketish xavfi ostida turgan tillarni himoya qilish va ko'p tillilikni targ'ib qilishda katta salohiyatga ega ekanligini ko'rsatdi. Ushbu sa'y-harakatlar til xilma-xilligini tan oladigan va nishonlaydigan inklyuziv siyosat bilan qo'llab-quvvatlanishi kerak.

Tillarning barqaror rivojlanishi va ularning o'zaro aloqadorligini ta'minlash uchun ko'p qirrali yondashuv zarur. Siyosatchilar, o'qituvchilar, tilshunoslar va jamoalar barcha tillar rivojlanishi mumkin bo'lgan muhitni yaratish uchun hamkorlik qilishlari kerak. Bunga yo'qolib borayotgan tillarni ta'lim tizimlariga integratsiya qilish, inklyuziv til siyosatini qo'llab-quvvatlash hamda mavjudlik va vakillikdagi bo'shliqlarni bartaraf etish uchun texnologiyalardan foydalanish kiradi. Xulosa qilib aytganda, tillarning o'zaro aloqadorligi va rivojlanishini o'rganish insoniyat jamiyati va muloqotining kengroq dinamikasi haqida qimmatli fikrlarni beradi. Ushbu tadqiqotda belgilangan muammolarni hal qilish va imkoniyatlardan foydalanish orqali jamiyatlar til xilma-xilligi boyligini kelajak avlodlar uchun saqlab qolishni ta'minlashi, yanada inklyuziv, innovatsion va madaniy jihatdan jonli dunyoni rivojlantirishi mumkin.

Foydalanilgan dabiyyotlar:

1. Abdullaeva, N. (2009). "O'zbek tilining texnikasi". Toshkent: Muxlis.
2. Bergson, H. (2001). "Til va aql evolyutsiyasi". Oksford universiteti matbuoti.
3. Xomskiy, N. (1988). "Til va aql" (2-nashr). Kembrij universiteti matbuoti.
4. Karimova, L. (2012). Til va madaniyat: O'zaro aloqalar va qulaylik. Toshkent: O'zbekiston.
5. Maksvell, B. (2004). Ijtimoiy lingvistik nazariya va til rivojlanishi. Routledge.
6. Qosimov, A. (1993). "O'zbek tilining tarixiy rivojlanishi". Toshkent: Fan.
7. Uorf, B. L. (1956). "Til, fikr va voqelik: Tanlangan yozuvlar". MIT matbuoti.

8. Zinchenko, V. P. (2007). "Psixologiya va til". Sankt-Peterburg: Piter.
9. Klein, E. L. (1997). "Til taraqqiyoti va ijtimoiy-madaniy omillar". Chikago universiteti matbuoti.
10. Muxamedov, S. (2005). "Tilning ijtimoiy va madaniy tajribasi". Toshkent: O'zbekiston.
11. Xalliday, M. A. K. (1993). "Til ijtimoiy semiotik sifatida: til va ma'noning ijtimoiy talqini". Kaliforniya universiteti matbuoti.
12. Bickerton, D. (2009). "Tilning kelib chiqishi: nozik qo'llanma". Oksford universiteti matbuoti.
13. Gumperz, J.J., va Hymes, D.H. (1972). "Ijtimoiy lingvistikaning yo'nalishlari: Muloqot etnografiyasi". Xolt, Raynart va Uinston.
14. Fergyson, C.A. (1959). "Diglossia". Word, 15(2), 325-340.
15. Labov, V. (2001). "Tilshunoslik o'zgarishi tamoyillari: 2-jild: Ijtimoiy omillar". Blackwell.

